

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ

У статті на основі аналізу й узагальнення наукової інформації виокремлено виробничі функції майбутніх дизайнерів в умовах університетської освіти, а саме: прогностична (аналіз передпроектної ситуації, формулювання проблеми); дизайн-проектна (формування вимог та побудова дизайн-концепції; вибір та обґрунтування пропозиції щодо дизайн-проекування; розроблення дизайн-пропозиції в царині дизайну; розроблення ескізу та реалізація дизайн-проекту; пошуково-ескізне макетування); художньо-практична (опанування основ образотворчої грамоти з високою художньою складовою як характерною ознакою національної моделі дизайну; здійснення національно орієнтованих дизайнерських дій); організаційна (керівництво загальними питаннями організації дизайн-діяльності); науково-методична (методика реалізації дизайн-проекту); контрольна (експертна оцінка процесу і результатів дизайн-діяльності); дизайн-маркетинг (аналіз наявних і розробка перспективних дизайн-виробів); креативна (художньо-творче самовдосконалення).

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній художник-конструктор, дизайн-освіта, виробничі функції, типові завдання.

Л. Сапрыкіна. Анализ содержания профессиональной подготовки будущих художников-конструкторов. В статье на основе анализа и обобщения научной информации выделены производственные функции будущих дизайнеров в условиях университетского образования, а именно: прогностическая (анализ предпроектной ситуации, формулирование проблемы); дизайн-проектная (формирование требований и построение дизайн-концепции, выбор и обоснование предложения для ди-

зайн-проектирования; разработка дизайн-предложения в области дизайна; разработка эскиза и реализация дизайн-проекта; поисково-эскизное макетирование); художественно-практическая (овладение основами изобразительной грамоты с высокой художественной составляющей как характерным признаком национальной модели дизайна, осуществление национально ориентированных дизайнерских действий); организационная (руководство общими вопросами организации дизайн-деятельности); научно-методическая (методика реализации дизайн-проекта); контрольная (экспертная оценка процесса и результатов дизайн-деятельности); дизайн-маркетинг (анализ существующих и разработка перспективных дизайн-изделий); креативная (художественное и творческое самосовершенствование).

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущие художники-конструкторы, дизайн-образование, производственные функции, типовые задачи.

L. Saprykina. Analysis of content of future artists designers' professional training. In the paper the following occupation functions of future designers in the university education are singled out on the basis of analysis and scientific information generalization: prognostic (the analysis of preproject situation, defining a problem); design and project (formation of demands and modeling a design conception; the choice and substantiation of proposition related to design projecting; development of design proposition in designing; draft development and realization of the design project; search and sketch prototyping); artistic and practical (mastering the bases of graphic skills with high artistic component as a typical feature of national design model; realization of national oriented design actions); organization (managing general issues of the design

activity organization); scientific and methodological (the methodology of realizing design project); control (expert assessment of the process and results of design activity); design marketing (the analysis of available design items and development of perspective ones); creative (artistic and creative self-improvement).

Key words: professional competence, future artists designers, design education, occupation functions, typical tasks.

Мета: проаналізувати зміст професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів в умовах університетської освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У процесі навчання майбутніх художників-конструкторів (дизайнерів) необхідні розв'язати наявну суперечність між потребами суспільної практики в компетентних фахівцях з дизайну і рівнем їхньої підготовки. Відповідно слід здійснити аналіз змісту професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів задля виокремлення виробничих функцій і типових завдань їхньої діяльності, які забезпечують формування професійної компетентності.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення проблеми формування професійної компетентності майбутніх художників-конструкторів виявив, що загальні питання професійної підготовки фахівців у вищій школі є предметом різнобічного вивчення науковців: організація навчального процесу у вищому навчальному закладі (С. Архангельський, Л. Хоружа), закономірності, принципи, форми та методи навчання (З. Бакум, С. Гончаренко), концептуальні основи професійно-художньої освіти (В. Радкевич, О. Рудницька).

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки професійне становлення майбутнього художника-конструктора охоплює тривалий пе-

ріод життя, упродовж якого змінюються професійні плани, відбувається переміна соціальної ситуації, провідної діяльності, перебудова структури особистості [4, 10]; важливим є формування професійної компетентності майбутніх художників-конструкторів у процесі навчання у ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Завдання вищої школи полягає в тому, щоб озброїти їх фаховими знаннями, навчити здобувати і творчо використовувати ці знання на практиці, сформувати навички самостійного розв'язання професійних завдань.

Сьогодні заняття з основ дизайну в чинних освітніх програмах представлено недостатньо, оскільки більша частина годин відведена образотворчому та декоративно-прикладному мистецтву. Варто зазначити, що практичні і теоретичні заняття з дизайну в загальноосвітній школі могли б не тільки підвищити гуманітарну і художню культуру, але і створити передумови для виявлення тих, хто тяжіє до предметного мистецтва, має здібності до дизайнерської творчості.

Проаналізувавши навчальні плани дисциплін спеціальності 022 "Дизайн" галузі знань 02 "Культура і мистецтво", доходимо висновку, що під час перших занять здійснюється комплексне введення у спеціальність, що допомагає студентам засвоїти такі фундаментальні поняття, як: предметно-просторове середовище, його зв'язок із технікою, технологією і мистецтвом; роль дизайну в культурному та господарському житті сучасного суспільства, його межі, основні спеціалізації, сутність діяльності дизайнера, комплексний характер проектування; основні етапи становлення дизайну тощо.

Згідно із Законами України "Про освіту" [3], "Про вищу освіту" [2] навчання в Україні здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий (короткий цикл); перший (бакалаврський); другий (магістерський); третій (освітньо-науковий); науковий. У дослідженні розглядаємо підготовку художників-конструкторів (дизайнерів) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, що відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття студен-

том теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

У дипломі про вищу освіту передбачено чітко визначення набутих фахівцем двох нормативних категорій, які відображають зміст, обсяг і рівень фахової підготовки випускника вищого навчального закладу: спеціальність за освітою та кваліфікація за професією, які визначаються згідно з основними нормативними актами вищої професійної освіти – переліком спеціальностей та кваліфікацій.

На думку А. Ченцова, кваліфікація має чітко виражений нормативно-технічний характер та розкриває модель майбутнього фахівця [6, 80]. Остання – це документально закріплений образ майбутнього художника-конструктора та засоби його формування. Модель включає паспорт фахівця і структуру його підготовки. У паспорті фіксуються вимоги суспільства стосовно сфери трудової діяльності спеціаліста: посадові обов'язки, соціальні властивості (морально-політичні, психологічні, етичні), ділові якості (професійні знання, уміння, навички), інтелектуальні здібності (мислення, орієнтування, творчість). Передбачається, що система підготовки у вищому навчальному закладі повинна відповідати зафіксованим у "паспорті" соціально-професійним вимогам.

Державним документом, де встановлюються вимоги до змісту навчання, його обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців відповідного освітнього рівня певного напрямку чи спеціальності, є освітньо-професійна програма. Вона визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямом або спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня; встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти і професійної підготовки. Варіативна частина забезпечує підготовку фахівців за спеціалізаціями з урахуванням особливостей суспільного поділу праці в Україні та мобільності системи освіти щодо задоволення вимог ринку праці.

Освітньо-професійна програма вищої освіти галузі знань 02 "Культура і мистецтво" має на меті підготовку бакалаврів до участі у проектній,

організаційно-творчій, конструктивно-технологічній, науково-дослідницькій діяльності на підприємствах, установах, організаціях різних форм власності.

Проаналізувавши освітньо-професійну програму підготовки фахівця зі спеціальності 022 "Дизайн" галузі знань 02 "Культура і мистецтво", ми вивчили встановлені державним нормативним документом зміст навчання, вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої і професійної підготовки майбутнього художника-конструктора. Відтак його підготовка розпочинається зі з'ясування основних понять професії та науково-практичної підготовки студентів. План теоретичної підготовки бакалавра містить комплекс спеціальних дисциплін, які безпосередньо й опосередковано вивчають дизайн як проектну діяльність.

Творча навчальна і науково-дослідницька діяльність студентів має однакову психологічну структуру – пошуки та комбінації різних елементів, відбір найбільш значущих варіантів, який має за мету досягнення нової якості. Професійно-творча підготовка спеціаліста повинна здійснюватися з урахуванням окремих етапів творчого процесу, яким відповідають різні складники кінцевого продукту творчої діяльності студента, що забезпечує можливість педагогічного управління та самоуправління цим процесом [5, 386].

Важливим бачиться виокремлення виробничих функцій і відповідно типових завдань діяльності майбутніх художників-конструкторів, а саме: прогностична; дизайн-проектна; художньо-практична; організаційна; науково-методична; контрольна; дизайн-маркетинг; креативна.

Для виконання *прогностичної функції* необхідно розв'язати такі типові завдання: аналіз передпроектної ситуації та формулювання проектної проблеми.

Аналіз передпроектної ситуації передбачає формування уявлення про предмет, термінологію та основні параметри дизайну як напрямку професійної діяльності; оволодіння теоретико-методологічними основами психології сприйняття продукції дизайну споживачем; здійснення морфологічного аналізу дизайн-об'єкта з урахуванням відповідності морфології його

функції, а також передбачуваних проектних завдань.

Формулювання проектної проблеми означає: розкриття змісту терміна "дизайн"; визначення основних функцій дизайну, його місця у світовому просторі мистецтва; вивчення історичних аспектів виникнення дизайну його соціальних функцій; ознайомлення з основними видами дизайну, алгоритмом роботи щодо конструювання виробу. Студент повинен розглянути основні засоби роботи над образом; засвоїти основні засоби стимулювання активності глядача; визначитись з основними прийомами конструювання виробу; розглянути особливості сучасного дизайнерського процесу; навчитись аналізувати основні види дизайн-продукції; сформулювати в загальному вигляді провідну проблему як наявність суперечностей між конкретними соціально-культурними та технічними функціями об'єкта й новими потребами в сучасних умовах, що вже формуються у творчій уяві художника-конструктора і мають бути притаманні створюваному дизайн-об'єкту.

Дизайн-проектна функція передбачає визначення вимог та побудову дизайн-концепції; вибір та обґрунтування пропозиції щодо дизайн-проекування; розроблення дизайн-пропозиції; створення ескізу та реалізацію дизайн-проекту; пошуково-ескізне макетування.

Окреслення вимог та побудова дизайн-концепції зобов'язують на основі аналізу передпроектної ситуації та визначених проблем висувати й обґрунтовувати вимоги до дизайн-об'єкта, що проектується; використовуючи теоретичний образ, розкривати у процесі міркування зміст і художньо-проектний теоретичний образ дизайн-об'єкта; сформулювати проектну дизайн-концепцію і художню модель через вербальне та графічне відображення семантичної та функціональної структур моделі дизайн-об'єкта.

Вибір та обґрунтування пропозиції щодо дизайн-проекування передбачає пропонування й аргументацію оптимального типуажу основних функціональних груп чи базових моделей дизайн-об'єкта. Крім того, виходячи з оптимізації функціональних груп, пропонується та візу-

лізується на графічній і текстовій основі перспективний асортиментний ряд дизайн-об'єкта, його складників, що підлягають дизайн-розробленню; за допомогою всебічного уявлення про зміст художньо-проектного образу та запропонованого асортиментного ряду дизайн-об'єкта, вдається розробляти технічні завдання щодо базових моделей функціональних груп, окремих моделей, функціональних зон.

Розроблення дизайн-пропозиції передбачає такі вміння: визначення структури композиції виробу; ознайомлення з методами і художніми засобами створення виробу; виконання ескізів композиції виробу. Студентам необхідно опанувати певні теоретичні аспекти дизайну: структурна модель процесу створення продукту; особливості світла, кольору та форми в дизайні; проблематика ефективності та актуальності дизайну; принципи гармонійної композиції в дизайні; послідовність конструювання дизайнерського твору.

За результатами передпроектного аналізу та дизайн-пропозицій щодо варіантів об'єкта проектування передбачається створення ескізу та реалізація дизайн-проекту, що включає розроблення ескізного дизайн-проекту, узгодженого варіанта об'єкта дизайн-проекування, що включає основні принципи дизайн-рішення, а також графічне й вербальне обґрунтування варіанта виробу.

Зважаючи на результати етапу дизайн-пропозиції, необхідним бачимо поглиблене опрацювання морфології об'єкта дизайн-проекування; розроблення та обґрунтування технологічної моделі об'єкта на основі подальшого розроблення художньо-проектного образу узгодженого варіанта; обґрунтування та створення проекту з орієнтацією на нові й більш якісні функції об'єкта дизайн-проекування. Отримавши всебічно розроблений об'єкт дизайн-проекування, використовують нормативну документацію та відповідні засоби композиційного формоутворення, проектно-графічного моделювання, пошукового макетування; необхідно обґрунтовувати та візуалізувати ескізні дизайн-рішення об'єкта; розробляти та обґрунтовувати кінцевий варіант дизайн-проекту.

Пошуково-ескізне макетування –

макетування в масштабі та в натуральному розмірі у м'яких і твердих матеріалах. Використовуючи результати пошукового макетування, відповідні інструменти, обладнання та матеріали, вдається систематизувати поверхні складної форми з урахуванням конкретного завдання.

Художньо-практична функція вимагає опанування основ образотворчої грамоти з високим художнім складником як характерною ознакою національної моделі дизайну; виконання національно зорієнтованих художньо-конструкторських дій.

Опанування основ образотворчої грамоти змушує до отримання загальних відомостей про мову художньо-виразних засобів у рисунку, його місце і роль у дизайні. Студентам необхідно з'ясувати особливості розподілу світлотіні в тоновому малюнку, побудови різних об'єктів зображення, правила лінійно-повітряної перспективи; навчитись розрізняти техніки виконання рисунку і характеризувати їх особливості; усвідомити правила композиційного розміщення предметів на аркуші паперу; опанувати основні закономірності сприйняття кольору і його властивості; вивчити поняття колориту; засвоїти основні вимоги до живопису й методики роботи над живописним твором. Передбачається ознайомлення з розвитком цілісного просторового сприйняття; удосконалення практичних умінь, систематизація набутих знань у процесі розроблення й виконання у матеріалі дизайнерського проекту; набуття практичних навичок, збір інформації та розвиток аналітичних умінь; ознайомлення з функціонуванням виробничих об'єктів дизайнерських бюро, підприємств тощо.

Здійснення національно зорієнтованих художньо-конструкторських дій вимагає обізнаності в питаннях еволюції дизайнерської справи в Україні та пріоритетності формування сучасної моделі українського дизайну; знання про дизайн та його специфіку, історію напрямів та їх особливості; ознайомлення з історією розвитку дизайну; опанування методичної послідовності виконання навчальних вправ та творчих завдань у заданому матеріалі; ознайомлення із сучасними тенденціями та технологіями в дизайні; засвоєння особливос-

тей застосування виразних засобів у процесі створення виробу.

Організаційна функція – це керування загальними питаннями організації дизайн-діяльності, що передбачає забезпечення розроблення загальнодержавних аспектів актуалізації дизайн-ергономічної діяльності, створення системи дизайн-ергономічного забезпечення промислового комплексу та якості життєдіяльності людини. Студент має підготувати та реалізувати на семінарах, симпозиумах, конференціях цикл тематичних повідомлень щодо проблем розвитку дизайну й ергономіки, соціально-культурних та економічних аспектів, ролі, місця та використання дизайну в умовах сучасної економічної політики держави. Окрім того, важливо ініціювати та організувати розроблення заходів на державному й галузевому рівнях із проблем підвищення якості життя, урахувати людського чинника на основі методології дизайну та ергономіки. Також необхідно організувати та підготувати методичні рекомендації, інформаційні повідомлення, довідки, узагальнення з питань художньо-конструкторської діяльності в контексті інтересів відомства, міністерства та інших зацікавлених структур.

Науково-методична функція полягає у визначенні основної ролі дизайну, його місця у світовому просторі мистецтва; вивченні історичних аспектів виникнення дизайну; поінформованості щодо соціальних функцій дизайну; ознайомленні з основними видами дизайну, алгоритмом роботи з конструювання продуктів дизайну. Студент повинен навчитися аналізувати основні види дизайн-продукції; оволодіти методикою розроблення дизайнерського рішення, що означає аналіз передпроектної ситуації, формулювання проблеми, побудову дизайн-концепції, розроблення дизайн-пропозиції, створення ескізного дизайн-

проекту.

Контрольна функція вимагає від студентів формування вмінь виявляти і класифікувати образну мову дизайну; формувати й розвивати уяву та фантазію в розробленні за вказаними принципами ескізів продукту, виявляючи первинні композиційні, спеціальні вміння і навички художнього сприйняття та дизайнерського мислення; удосконалювати вміння та навички створювати на високому фаховому рівні вироби дизайну.

Функція дизайн-маркетингу допомагає майбутнім фахівцям пізнати зміст, особливості й основні наукові підходи до вивчення структури ринку, попиту на художньо-конструкторські послуги; навчитися планувати і проводити маркетингове дослідження; ознайомитись із функціонуванням виробничих об'єктів: конструкторських та дизайнерських бюро, підприємств тощо.

Креативна функція дозволяє студентам набутти знань щодо характеристик наукової та художньої творчості, загальної природи творчого процесу, знати теоретичні засади творчості; засвоїти основні критерії естетичної цінності діяльності, опанувати прийоми роботи і технічні прийоми виконання; навчитись за допомогою композиційних засобів організувати простір виробу, створювати декоративні ефекти, передавати емоційний стан, імітувати різні види матеріалів, виконувати в матеріалі ескізні проекти; підвищувати свою кваліфікацію шляхом поглибленого вивчення надбань світового дизайну; брати участь у діяльності художніх та дизайнерських об'єднань, виставок.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Майбутній художник-конструктор за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр", здобувши теоретичну та практичну підготовку, здатний: по-перше, професійно володіти основами

теорії, історії, методики та практики дизайну, методами організації проектно-творчої діяльності в царині дизайну на базі фундаментального рівня знань із дисциплін гуманітарного, природничого та професійно зорієнтованого циклів; по-друге, на основі володіння образотворчою грамотою, закономірностями, сучасними технологіями проектування забезпечити аргументацію, візуалізацію та реалізацію творчого задуму; по-третє, реалізувати авторські ідеї у процесі виконання самостійних дизайн-проектів та колективних комплексних проектів із дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакум З. П. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу / З. П. Бакум, Л. В. Саприкіна // Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: Педагогіка. – 2014. – № 1. – С. 44–49.
2. Закон України про вищу освіту // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 1. – С. 9–51.
3. Закон України про освіту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
4. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія / О. М. Кокун. – К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2012. – 200 с.
5. Лузік Е. В. Організація наукової діяльності студентів вищих навчальних закладів / Е. В. Лузік // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : [зб. наук. праць] / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Нічкало. – К., 2003. – С. 380–396.
6. Ченцов А. А. Методы разработки системы профессиональной подготовки учителя / А. А. Ченцов // Советская педагогика. – 1976. – № 3. – С. 78–87.

Стаття надійшла 12.04.2017 р.